

студентами, адже курс методики викладання хімії вивчається на 3-4 курсах. Це створює між ними відносини взаємної відповідальності, робить самооцінку студентів більш адекватною, розвиває самостійність і критичність їх мислення, активізує пізнавальну діяльність.

Особливе місце в запропонованому підході належить самостійній роботі студентів. Завдання для самостійної роботи поділяються на обов'язкові і творчі (за бажанням і нахилами студентів). Крім того, студентам пропонувалося самостійно розробляти завдання для творчої роботи за власними уподобаннями. Здатність студента формулювати й виконувати такі завдання характеризує вищу ступінь його самостійності. Виконуючи завдання, студент може одержати консультації викладача-лектора, викладача, який веде лабораторні заняття чи інших студентів, але здає виконане завдання тільки індивідуально. Відбувається ніби індивідуальний захист власної творчої роботи. При цьому в студента виробляються вміння доказово й обґрунтовано відстоювати власну думку, вести діалог, ґрунтовно пояснювати доцільність тієї чи іншої дії, критично оцінювати запропоновані викладачем варіанти розв'язування завдання у відповідності до власних ціннісних орієнтирів. Крім того, захищаючи власну ідею, студент мусить добре орієнтуватися в науковій інформації, тобто, повинен систематично працювати з науковою літературою.

Творчі завдання дають можливість студентові самореалізуватися як особистості. Кожна людина має свої природні нахили, вподобання, індивідуальні особливості. Творчі завдання дають право вибору. Вибираючи завдання, які їм найбільше імпонують, вони можуть повніше розкрити свою індивідуальність, підняти власну самооцінку та й оцінку оточуючих.

Таким чином, за пропонованого підходу студент сам вибирає зміст і темп засвоєння навчального модуля, спільно з викладачем планує свою самостійну навчально-пізнавальну діяльність. Викладач і студент об'єднані як рівноправні партнери спільним педагогічним діалогом, тобто їх взаємовідносини з самого початку вивчення дисципліни відбуваються на рівні співробітництва і співтворчості, а освітній процес набуває для студента особистісно-значимого характеру, є більш мотивованим, носить корекційний характер. Навчаючись в колективному навчальному процесі, студент працює в індивідуальному темпі й за індивідуальним змістом.

Список використаних джерел:

1. Луговий В.І. Національна рамка кваліфікацій: розуміння і реалізація / В.І. Луговий, Ж.В. Таланова // Проф.-техн. освіта. – 2010. – № 1. – С. 5–9.
2. Національний освітній глосарій: вища освіта / авт.-уклад. : І.І. Бабин, Я.Я. Болюбаш, А.А. Гармаш й ін.; за ред. Д.В. Табачника і В.Г. Кременя. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2011. – 100 с.

ЗМІСТ І СТРУКТУРА УЧНІВСЬКОГО ПОРТФОЛІО З ХІМІЇ

Шиян Н.І., Криворучко А.В.
(Полтава, Україна)

Компетентнісний підхід, що нині реалізовується у Новій українській школі націлює навчання на формування й розвиток в учня здатності застосовувати здобуті знання і набуті вміння у практичній діяльності. У зв'язку з цим, змінюються акценти в освіті з оцінювання знань, умінь, навичок на оцінювання динаміки навчальних досягнень школярів, продуктів навчальної діяльності та самого процесу діяльності. У такий спосіб зумовлюється пріоритетність комплексного підходу в оцінюванні (оцінювання ключових, загальнопредметних, предметних компетентностей), самоконтролю і самооцінювання учнями результатів власної діяльності.

Найбільш ефективною формою представлення навчальних досягнень учнів є метод портфоліо [1, 2]. Проблема використання портфоліо як автентичної форми оцінювання в освітній діяльності сьогодні достатньо обговорюється сучасними науковцями і практиками, серед них Г. Голуб, О. Іващенко, І. Калмикова, Т. Новикова, О. Онопрієнко, М. Пінська, Дж. Пейп, О. Пінчук, Є. Полат, О. Прутченков, Є. Федотова] та ін.

У нашому розумінні учнівське портфоліо – це папка з документами, що демонструють та підтверджують досягнуті результати навчання за певний період. Уведення в навчальний процес портфоліо сприяє розв'язанню важливих педагогічних завдань [3]: підтримка високої навчальної мотивації здобувачів освіти; стимулювання їхньої активності й самостійності, розширення можливостей навчання та самонавчання; розвиток навичок рефлексивної й оцінювальної (самооцінювальної) діяльності.

Аналіз науково-методичної літератури дав змогу установити, що портфоліо в навчальному процесі закладів загальної середньої освіти можна використовувати як аналог атестата; «паспорт компетенцій»; доповнення до результатів підсумкових екзаменів або екзамен у формі портфоліо; складник освітнього рейтингу разом із результатами підсумкової атестації; засіб для побудови індивідуальної траєкторії навчання, індивідуальних навчальних планів, планів професійного саморозвитку; форму повного й різнобічного представлення випускника для працевлаштування чи вступу до ВНЗ; додаткову інформацію про учня для підбиття підсумків навчальної діяльності, науково-дослідної і культурно-масової роботи.

Учнівські портфоліо не мають сталої, остаточно визначеної структури. Передусім, вона залежить від мети створення. Оскільки портфоліо нами розглядається як спосіб комплексного підходу до контролю й оцінювання навчальних досягнень з хімії, то провідною метою буде – простежити динаміку навчальних досягнень школярів та продуктивність навчальної діяльності.

Зміст і структура учнівського портфоліо з хімії допомагає визначати специфічний предметний зміст. Шкільний курс хімії характеризується сукупністю міцних внутрішніх і зовнішніх предметних зв'язків, тісною взаємодією основних змістових ліній. Зазначимо передовсім, що хімія – це експериментально-теоретична наука. Її теоретична та експериментальна частини забезпечують більш якісне засвоєння учнями хімічних понять, проте абстрактність хімічних понять вимагає особливої уваги до їх формування. Характерною особливістю хімічної освіти є мова предмета. За допомогою хімічної мови передаються й засвоюються хімічні поняття, освоюються різні способи пізнавальної діяльності, необхідні для здійснення навчання. Особливо велика її роль у розвитку мислення й формування творчої діяльності учнів, оскільки всі операції з хімічною мовою є розумовими: аналіз, синтез, порівняння, абстрагування та інші. Вивчення шкільного курсу хімії передбачає формування в школярів умінь порівнювати, аналізувати, абстрагуватися від несуттєвого, логічно мислити, здійснювати класифікацію і систематизацію тощо. Тому оцінювання повинне бути спрямоване на дотримання логіки міркувань, бездоганності аргументації, висловлювання суджень, використання хімічних символів, структурних, графічних та електронних формул, рівнянь реакцій, схем будови атомів хімічних елементів, схем взаємозв'язку властивостей речовин та їх застосування, технологічних схем хімічних виробництв, що спонукають до свідомого пошуку раціональних шляхів під час здійснення хімічного експерименту, розв'язування розрахункових та експериментальних задач. Хімія сприяє спрямованості навчально-виховного процесу на розвиток умінь і навичок особистості застосувати на практиці здобуті знання. Сприяння застосуванню хімічних знань на практиці зумовлює розвиток у школярів таких якостей як удосконалення експериментальних навичок, удосконалення умінь розв'язувати задачі різного типу (розрахункові, експериментальні), символіко-графічних умінь (зображувати хімічні символи; складати формули, рівняння реакцій у тому числі окисно-відновні та рівняння дисоціації, схеми будови атома хімічного елемента; зображувати структурні формули

речовин тощо), оволодіння дослідницькими вміннями, активізація самостійної навчально-пізнавальної діяльності тощо.

Орієнтовну структуру портфоліо представлено у таблиці 1. Крупні блоки матеріалів вміщують розділи, усередині них виділяють рубрики. Кількість розділів і рубрик, а також їхня тематика можуть бути різними та визначаються власником у кожному конкретному випадку.

Рубрики можуть бути обов'язковими і необов'язковими. Обов'язкові рубрики – це той матеріал, який є принципово важливим для даного портфоліо та має бути в школяра. Необов'язкові рубрики дають змогу індивідуалізувати зміст, структуру, обсяг портфоліо. Структура портфоліо (тобто кількість і назва розділів, рубрик та їхній зміст) є предметом узгодження між учнем та вчителем. Це уможливує організацію співпраці і зворотний зв'язок вчителя зі школярем, в останнього з'являється можливість залучитися в процес організації власного навчання.

Таблиця 1 – Орієнтовна структура учнівського портфоліо з хімії

Назва структурної частини			Характеристика документів, матеріалів
Блоки	Розділи	Рубрики	
I. Візитка школяра	Титульна		Фото автора портфоліо, ПІБ, дата народження, клас тощо.
	Загальні відомості про портфоліо	Мета	Зміст відомостей (вид портфоліо, мета та завдання портфоліо, структура портфоліо).
		Завдання	
		Зміст	
	Творча візитівка учня	Улюблені заняття	Містить інформацію, яка допомагає проаналізувати характер учня, здібності, дізнатися про способи саморозвитку, самовдосконалення, самопізнання, результати роботи з професійного та особистісного самовизначення.
		Інтереси	
Власні плани			
II. Мої роботи	Робочі матеріали	Практичні завдання за темами	Укладаються роботи, що відображають участь та результати учня у різних видах навчальної діяльності. Матеріали основних напрямів, форм та результатів науково-дослідницької діяльності. Матеріали, що відображають набуття практичного досвіду. Виконані завдання підвищеної складності тощо
		Навчаюся розв'язувати розрахункові задачі	Містить добірку різних типів задач, розв'язки задач, розроблені школярем умови задач тощо
	Навчаюся розв'язувати експериментальні задачі		
	Хімічний експеримент	Досліджую вдома	Укладаються роботи, що відображають спостереження учня, фото та відеоматеріали, висновки, судження, звіти.

		Досліджую на уроці	Містить інструкції до лабораторних дослідів, практичних робіт. Очікувані результати, спостереження школяра, фото та відеоматеріали, висновки, судження, звіти.
	Творча майстерня	Повідомлення	Матеріали, що підтверджують та відображають творчий та науковий підхід до створення індивідуальних продуктів навчальної діяльності та самого процесу діяльності
		Навчальний проект	
		Колекції	
		Ілюстрації, малюнки	
		Кросворди, ігри. Ребуси тощо	
		Моделі	
		Презентації	
	Цікавий матеріал	Цікаві факти	Містить добірку посилань на інтернет-джерела, бібліографію новинок хімічної літератури, конспекти першоджерел, цитати, виписки, тези, анотації тощо. Міркування школяра, есе, сенкан. Хронологічні таблиці тощо
		Цікаві та корисні вислови про хімію	
		Цікаві матеріали з історії розвитку хімії	
		Хімія у літературних творах	
	Порадник	Правила ТБ	Укладаються пропоновані учителем інструкції, правила, рекомендації, алгоритми, буклети для ефективної організації навчання, а також самостійно розроблені учнем
		Створюємо навчальний проект	
		Як правильно проводити спостереження	
		Як написати есе	
III Мої документи	Офіційні документи	Матеріали тематичної перевірки навчальних досягнень	Укладаються документи, що підтверджують рівень або факт навчальних досягнень. Підсумкові документи навчальних занять. Документи (сертифікати) про опанування навчальних програм. Результати навчальних тестувань, контрольних зрізів, моніторингових досліджень якості знань. Відомості про участь у заходах, конкурсах, олімпіадах тощо. Грамоти, дипломи, відгуки, подяки тощо
		Листи оцінювання	
		Нагороди та подяки	
	Аналіз результатів навчання	Листи самоконтролю та самооцінювання	
		Аналіз результатів контрольної роботи та коригування знань	
		Відгуки	

Слід пам'ятати, що інформацію, яка міститься в портфоліо, можуть бачити та використовувати учителі, батьки та інші учасники навчально-виховного процесу, але робити це можна тільки зі згоди власника портфоліо.

Описані зміст і структура учнівського портфоліо з хімії сприяють представленню індивідуальних досягнень школяра, що відповідає завданням компетентнісного підходу до навчання.

Список використаних джерел:

1. Новикова Т.Г. Портфоліо в профільному обученні (анализ зарубешного опыта) / Т.Г. Новикова, М.А. Пинская, А.С. Прутченков, Е.Е. Федотова // Профильная школа. – 2005. – № 3. – С. 45–56.
2. Онопрієнко О.В. Портфоліо як засіб контролю результатів навчання учнів на засадах компетентнісного підходу [Електронний ресурс] / О.В. Онопрієнко // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : зб. наук. пр. Уман. держ. пед. ун-ту імені Павла Тичини. – Умань, 2010. – Вип. 34. – Режим доступу: http://abc-lab.ucoz.ua/_ld/0/18.doc (дата звернення: 21.10. 2013). – Назва з екрана.

ГУМАНІСТИЧНІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ СУЧАСНОГО ВИХОВНОГО ПРОСТОРУ

Шмалей С.В.
(Київ, Україна)

Створення сучасного виховного простору у системі дитячих оздоровчих центрів є цілеспрямованим процесом організації умов культурно-дозвілевої, спортивно-оздоровчої, творчої, громадської діяльності кожної дитини, що визначається потребами та інтересами особистості. Підґрунтям такої побудови вбачаються гуманістичні засади виховного процесу, які відображають єдність соціальної та особистісної детермінанти, значення культурно-освітнього середовища для розвитку особистості.

Формування цілісного виховного середовища спирається на інтеграцію гуманістичного, системного, особистісно-діяльнісного, соціалізуючого, аксіологічного, етнопедагогічного, компетентнісного підходів [1, с. 4].

Зазначені підходи полімодально характеризують ємність та сутність виховного простору. Гуманістичний підхід визначає відношення до особистості учня як до абсолютної цінності, передбачає наповнення гуманістичними ідеями змісту, педагогічних технологій, взаємовідносин., орієнтує учасників на рівні можливості отримання освітніх та оздоровчих послуг. Системний підхід дозволяє організувати виховний простір як складну ієрархізовану, дисипативну соціально-педагогічну систему в єдності та взаємозв'язку складових компонентів, а також середовища існування. Особистісно-діяльнісний підхід, системоутворюючим стрижнем якого є особистість як суб'єкт, її розвиток та саморозвиток.

Соціалізуючий підхід визначає соціально-виховну діяльність як багатовимірну та відкриту соціальну систему, яка спрямована на забезпечення соціалізації учнів та особистісне самовизначення.

Аксіологічний підхід орієнтує на побудову соціально-виховної діяльності як процесу засвоєння та прийняття цінностей.

Етнопедагогічний підхід враховує багатонаціональність регіонів визначає єдність загальнолюдського, національного та індивідуального при вихованні дитини в конкретному соціокультурному середовищі.

Компетентнісний підхід у соціально-виховній діяльності акцентує увагу на формуванні компетенцій, які забезпечують успішну соціалізацію.

Соціально-виховна діяльність реалізується, виходячи з наступних принципів: гуманістичної орієнтації, індивідуалізації виховання; єдності; цілісності та взаємозв'язку